

RECENZJA

Rozprawy doktorskiej Pana mgr inż.arch. Tomasza Waszczuka

pt.: „Przekształcenia zdegradowanych terenów przemysłowych zlokalizowanych przy zbiornikach wodnych a obraz miasta. Studia wybranych przykładów rozwiązań w państwach Europy Zachodniej i USA – adaptacja do polskich warunków.”

wykonanej pod opieką promotorską Pana prof. dr hab.inż.arch. Sławomira Gzella w Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej w 2018 roku

1. Podstawa opracowania

- 1.1. Zlecenie Prodziekana ds. Nauki Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej, Pani dr hab. inż. arch. Krystyny Solarek, prof. PW na opracowanie recenzji rozprawy doktorskiej mgr inż. arch. Tomasza Waszczuka z dnia 1.03.2018 (wpłynęło 9.03.2018)
- 1.2. Ustawa o stopniach i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, Dz. U. nr 65 poz. 595 z dnia 14 marca 2003 r z późniejszymi zmianami (tekst jednolity na podstawie Dz. U. z 27.09.2017 r. poz. 1789)
- 1.3. Rozporządzenie MNiSzW w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzenia czynności w przewodach doktorskich, w postępowaniu habilitacyjnym, oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora z dnia 26.09.2016, Dz. U. z 30.09.2016 poz.1586
- 1.4. Rozprawa doktorska: Tomasz Waszczuk *„Przekształcenia zdegradowanych terenów przemysłowych zlokalizowanych przy zbiornikach wodnych a obraz miasta. Studia wybranych przykładów rozwiązań w państwach Europy Zachodniej i USA – adaptacja do polskich warunków.”* (oprawiony wydruk A4), Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2018
- 1.5. *Spis zdjęć, rysunków i tabel-* stanowiący część ww. rozprawy doktorskiej – doślany pocztą kurierską w dniu 19.03.2008

2. Ocena części formalnej rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska Pana mgr inż.arch. Tomasza Waszczuka pt. „*Przekształcenia zdegradowanych terenów przemysłowych zlokalizowanych przy zbiornikach wodnych a obraz miasta. Studia wybranych przykładów rozwiązań w państwach Europy Zachodniej i USA – adaptacja do polskich warunków*” jest jednotomowym, bogato ilustrowanym opracowaniem w formie wydruku komputerowego formatu A4 (266 numerowanych stron).

Rozprawa pod względem struktury została prawidłowo skonstruowana. Tom rozpoczyna ją: strona tytułowa; karta z podziękowaniami dla promotora (str.2.) ; streszczenia w językach polskim i angielskim (str.3-6) oraz spis treści (str.7-8). Merytoryczna część rozpoczyna się od strony 9 i składa się z *Wprowadzenia*, podzielonego na 8 podrozdziałów (1.1- 1.8; str.7-14); oraz trzech rozdziałów numerowanych od 2 - 4 (nazwanych także częściami I-III), z których każdy jest podzielony na podrozdziały drugiego- i trzeciego rzędu zgodnie ze zwyczajami przyjętymi w opracowaniach naukowych. Są to kolejno: 2. *Część I – geneza. Zmiany ekonomiczno-społeczne a układ funkcjonalny i przestrzenny miasta* (str.15-84); 3. *Część II – diagnoza. Zmiany obrazu miasta. Proces i wykorzystanie instrumentów przekształceń* (str.85-167); 4. *Część III – prognoza. Możliwości przekształceń zdegradowanych przestrzeni miejskich* (str.168-254). Każda z części (rozdziałów) posiada własny wstęp (odpowiednio podrozdziały :2.1. ; 3.1.1. oraz 4.2.1), ponadto rozdziały 2 i 3 (części I i II) zaopatrzone w podrozdziały zatytułowane: *Wyjaśnienie używanych pojęć* (odpowiednio są to podrozdziały 2.2 oraz 3.1.2.). Widoczny tutaj pewien brak konsekwencji w numeracji podrozdziałów. Być może wszelkie definicje można było zawrzeć jeszcze we wprowadzeniu, ale nie wpływa to na merytoryczną ich ocenę. Merytoryczną część pracy kończą *Wnioski*, zebrane w formie 5 punktów na stronie 255. Oprawioną część pracy kończy *Bibliografia* (str.256-266), składająca się ze 132 numerowanych pozycji, w tym także internetowych. Ponadto w dniu 19.03.2018 na adres służbowy recenzenta dostarczono przesyłką kurierską *Spis zdjęć, rysunków i tabel*, o objętości 18 stron (numerowanych jako str. 267-284), który najwyraźniej na skutek błędu introligatora nie znalazł się w oprawionym tomie pracy doktorskiej. Zatem całkowita objętość przedmiotowej rozprawy to 284 strony.

Recenzenta zastanawia brak wyodrębnienia we *Wprowadzeniu* „stanu badań”, jako odrębnej części, co jest praktyką najczęściej spotykaną w rozprawach doktorskich i innych pracach naukowych. Zwłaszcza, że Doktorant słusznie deklaruje przecież w *Metodzie badań* (str.13) „*badania dostępnej literatury fachowej*”. Zdaniem oceniającego, brak ich zebrania w formie oddzielnego podrozdziału (a nie tylko zestawienia w bibliografii), utrudnił doktorantowi

prawidłowe posługiwanie się tak zebrany materiał badawczym w pracy, co zostanie wykazane w dalszej części recenzji. Ponadto *Uwagi końcowe*, zostały błędnie przyporządkowane do rozdziału 4, jako podrozdział 4.2.4. (str.240-254), podczas gdy ich treść odnosi się do całości rozprawy, a nie tylko do ostatniego, 4 rozdziału. Wydaje się zatem, że powinny one tworzyć wspólny rozdział z wnioskami- *Uwagi końcowe i wnioski* (str.240-255). Wtedy na pewno struktura rozprawy byłaby czytelniejsza.

Bogaty materiał ilustracyjny jest mocnym punktem dysertacji, pomagającym Doktorantowi przedstawić dokładnie omawiane w części tekstowej zagadnienia. Niekiedy rysunki zastępują brakujące opisy struktury urbanistycznej omawianych fragmentów miast przed i po przekształceniach. Z przedstawionej pracy Doktorant jawi się bowiem Recenzentowi jako pasjonat historii : wielu przypadkach bardzo szczegółowe opisy wydarzeń historycznych, politycznych i zjawisk ekonomicznych mających wpływ na kształtowanie się i upadek przemysłowych dzielnic w badanych miastach (Detroit, Londyn, Hamburg, Bilbao, Gdańsk i Elbląg) przeważają nad opisami struktury urbanistycznej, którą czasami można poznać jedynie z załączonych ilustracji. Nie należy przy tym zapominać, że rozprawa doktorska Pana Waszczuka ma być oceniana w dyscyplinie *architektura i urbanistyka*. Na szczęście w *Spisie zdjęć, rysunków i tabel* (str.267-284) Doktorant bardzo rzetelnie podaje źródła tych ilustracji, z których niektóre to jego autorskie zdjęcia i schematy. Wprowadzenie równoległej numeracji do rysunków i zdjęć jest jednak kolejnym mankamentem pracy, utrudniającym zwłaszcza jej ocenę, a także ewentualne cytowania, ponieważ może prowadzić do licznych pomyłek. Dla przykładu: *Rysunek 3.3.* przedstawia *Diagramy „HafenCity Vision”*, a *Zdjęcie 3.3.* *New Concordia Wharf* w Londynie. Jeżeli dodamy do tego Tabelę 3.3. *Analiza rewitalizacji Bermondsey-opracowanie autorskie*, mamy przed sobą stopień skomplikowania, jaki Doktorant narzucił niepotrzebnie sobie i odbiorcom jego rozprawy. Takich przykładów w pracy jest więcej, gdyż zawiera ona łącznie 243 zdjęcia, rysunki, tabele, schematy i wykresy. Wydaje się, że można było numerować rysunki i zdjęcia razem w sposób ciągły jako „ilustracje” przy pomocy cyfr arabskich, natomiast dla mniej licznych tabel i jednego wykresu zastosować np. numerację przy pomocy znaków rzymskich. Takie rozwiązania często spotyka się w opracowaniach naukowych.

Przedmiotowa praca doktorska charakteryzuje się wieloma błędami natury edytorskiej, które utrudniają jej odbiór. Poza wymienionymi powyżej należy do nich także brak rozdzielania poszczególnych rozdziałów- tekst jest pisany w wielu miejscach niemal w sposób ciągły, a tytuły rozdziałów i podrozdziałów nie wyróżniają się ani wielkością, ani grubością czcionki. Na dodatek często brak jest odstępu pomiędzy nimi a tekstem zasadniczym (np. str. 91,164). Pomędzy podpisami ilustracji, a tekstem zasadniczym także bardzo często brakuje odstę-

pów (np. str.126,140,142,148 i wiele innych). Kiedy indziej są one zbyt duże (np.str.130). Niektóre tytuły podrozdziałów powtarzają się co kilka stron (np.: 3.3 *Jakość przestrzeni miejskiej. Obraz miasta* –str.164, a następnie: *Jakość przestrzeni miejskiej. Obraz miasta* . przed ostatnim akapitem tego samego podrozdziału na stronie 167). Niekiedy w tekście występują krótkie równoważniki zdań, lub wyrwane z kontekstu informacje encyklopedyczne, które stanowią wprawdzie pożądaną warstwę informacyjną, przerywając jednak zasadniczą narrację (np. str.61, ale także wiele innych). W pracy nie brak literówek i pomyłek (np.: „*nieodpowiednio*” zamiast „*odpowiednio*” na str.170, co całkowicie zmienia sens zdania, którego prawdziwego brzmienia „*Wszelkiego rodzaju przedsięwzięcia oddolne bądź przeprowadzone odpowiednio w miastach zachodniej Europy są doskonałymi wskazówkami dla działań podejmowanych w Polsce*”, czytelnik może domyślić się jedynie z kontekstu) , błędów stylistycznych (np.: „*Działalność LDDC przez okres 17 lat można uznać za udane.*”- str.111; „*...teren zdegradowanego Bilbao...*” str.139; czy „*...w mieście i głównymi aglomeracjami...*” zamiast „*głównymi punktami aglomeracji*”- str.144), powtórzeń fragmentów zdań, zdarzają się też kolokwializmy (np.: „*...zwijanie się ośrodka miejskiego...*” str.84). Sprawia to, że rozprawę doktorską Pana mgra Tomasza Waszczuka czyta się bardzo trudno. Ten brak staranności w przygotowaniu dysertacji razi na tle innych prac doktorskich w dyscyplinie *architektura i urbanistyka* i zdaje się świadczyć o zbędnym pośpiechu, z jakim Doktorant przygotowywał pracę do recenzji. Niekiedy można wręcz odnieść wrażenie, że do oceny przedłożono wersję roboczą.

Podsumowując ocenę formalną, należy stwierdzić, że rozprawa doktorska Pana mgra Tomasza Waszczuka pt. „*Przekształcenia zdegradowanych terenów przemysłowych zlokalizowanych przy zbiornikach wodnych a obraz miasta. Studia wybranych przykładów rozwiązań w państwach Europy Zachodniej i USA – adaptacja do polskich warunków*” jest w przeważającej części prawidłowa pod względem konstrukcji i odpowiada w tym względzie standardom stawianym przed pracami doktorskimi.

3. Ocena części merytorycznej rozprawy doktorskiej

Rozpoczynając merytoryczną ocenę rozprawy doktorskiej Pana mgr inż.arch. Tomasza Waszczuka pt. „*Przekształcenia zdegradowanych terenów przemysłowych zlokalizowanych przy zbiornikach wodnych a obraz miasta. Studia wybranych przykładów rozwiązań w państwach Europy Zachodniej i USA – adaptacja do polskich warunków*” recenzent pragnie zwrócić uwagę na jej interesujący i wielce obiecujący temat. W pracy przedstawiono nowy punkt widzenia na – zdawałoby się – wyeksploatowany dostatecznie przez innych badaczy polskich i zagranicznych problem. Przedstawiona we *Wprowadzeniu* motywacja podjęcia te-

matu, a także prawidłowo przedstawiona metoda badań (str. 13) w pełni uprawniają Doktoranta do zajęcia się tą problematyką, zwłaszcza w obliczu zmian jakie zachodzą w miastach polskich w sposób nie do końca kontrolowany i to pomimo wprowadzenia stosownej ustawy rewitalizacyjnej (o czym Autor szeroko pisze w rozdziale 4). Prawidłowy i dobrze umotywowany (str.11-12) jest wybór przykładów, w postaci zdegradowanych i poddanych procesom rewitalizacji obszarów przemysłowych w Detroit, Londynie, Hamburgu, Bilbao, Gdańsku i Elblągu. Odnośnie wzmiankowanej w tytule rozprawy doktorskiej lokalizacji tych obszarów w sąsiedztwie zbiorników wodnych, recenzent sugerowałby wprowadzenie podziału na dwie grupy- 1: Londyn, Hamburg, Bilbao i Gdańsk (obszary niegdyś bezpośrednio związane z funkcjami portowo-stoczniowymi i wciąż sąsiadujące ze znaczącymi dla kompozycji i obrazu miast akwenami) ; 2: Detroit i Elbląg (gdzie przepływające przez miasto rzeki nie pozostają w bezpośrednich relacjach kompozycyjnych i lokalizacyjnych z badanymi obszarami i ich rola we współczesnym obrazie miasta jest niewielka). Niezwykle cennymi dla pracy są przeprowadzone przez Doktoranta w latach 2006-2016 podczas wyjazdów studialnych badania *in situ*. Widać zarazem, że praca doktorska Pana mgra Tomasza Waszczuka jest owocem wieloletnich badań i przemyśleń.

W tym miejscu zauważalny jest brak zebrania przez Doktoranta dostępnego i używanego w dysertacji materiału badawczego w formie „stanu badań”, jak to zazwyczaj ma miejsce w opracowaniach badawczych. Pan mgr Waszczuk zrezygnował także w swojej rozprawie z przypisów dolnych lub końcowych, w których mógłby odnieść się do wielu cytowanych i omawianych zjawisk, a także- przede wszystkim - licznych przepisów, ustaw, studiów zagospodarowania przestrzennego i planów, a także wielu innych opracowań studialnych, na które powołuje się w tekście pracy (nie podając najczęściej ich dokładnych nazw i miejsc publikacji – np.str.108). Zamiast tego zastosował tzw. *przypisy harwardzkie*, które są bezpośrednimi odsyłaczami do pozycji bibliograficznych. Doktorant zdaje się zatem w swojej pracy naukowej opierać wyłącznie na liczącej 132 pozycje bibliografii. Tak jednak nie jest, ponieważ : po pierwsze- w całym tekście dysertacji doktorskiej Pan mgr Tomasz Waszczuk umieścił zaledwie 32 przypisy harwardzkie (co zatem z pozostałymi pozycjami bibliograficznymi?); po drugie: w pracy odnaleźć można liczne odwołania do ustaw, przepisów szczegółowych, studiów zagospodarowania przestrzennego i planów, a także wielu innych opracowań studialnych, których w bibliografii niestety brak. A przy przyjęciu takiego systemu przypisów powinny się tam znaleźć. Autor nie umieścił w bibliografii wielu polskojęzycznych pozycji, które poruszają zbieżną, jeśli nie niemalże identyczną problematykę, albo powinny być dla Doktoranta podstawową lekturą teoretyczną przy opracowywaniu pracy na temat rewitalizacji terenów przemysłowych.

Przede wszystkim dziwi brak publikacji związanych z siedmioma konferencjami ULAR – Odnowa Krajobrazu Miejskiego, organizowanymi w Politechnice Śląskiej przez Panią Prof. Ninę Juzwę w latach 2005-2013, gdzie można odnaleźć dziesiątki artykułów dotyczących rewitalizacji obszarów przemysłowych, w tym także nadwodnych, w tym także niektórych spośród omawianych w ocenianej dysertacji doktorskiej. Brakuje także, zdaniem recenzenta podstawowej dla tematu pracy pozycji autorstwa L. Nyki pt.: *Architektura i woda-przekraczanie granic*, (Wyd. PG, Gdańsk, 2013), w której autorka szeroko omawia zasady i przykłady przekształceń przemysłowych terenów nadwodnych, przytaczając liczne przykłady. Brakuje także wielu innych pozycji polskojęzycznych- zarówno przekrojowych, podstawowych dla współczesnej historii i teorii urbanistyki jak np.: L. Benevolo, *Miasto w dziejach Europy*, Wyd. Krag – O W Volumen, Warszawa 1995; W. Ostrowski, *Zespoły zabytkowe a urbanistyka*, Arkady, Warszawa 1980; W. Ostrowski, *Wprowadzenie do historii budowy miast: ludzie i środowisko*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1996; K. Wejchert, *Elementy kompozycji urbanistycznej*, Arkady, Warszawa 1974; czy też spośród bardziej współczesnych i szczegółowych: Z.Paszkowski, *Miasto idealne w perspektywie europejskiej i jego związki z urbanistyką*, Universitas, Kraków 2011; I. Mironowicz, *Modele transformacji miast*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2016; Z.K. Zuziak *O tożsamości urbanistyki*, Wyd. PK, Kraków 2008; Nyka L., Szczepański J. (red), 2010, *Kultura dla rewitalizacji > Rewitalizacja dla kultury*, Centrum Sztuki Współczesnej ŁAŻ-NIA, Gdańsk 2008; M. Kochanowski (red), *Przestrzeń publiczna miasta postindustrialnego*, Wyd. PG, Gdańsk 2002; czy wreszcie P. Lorens, *Tematyzacja przestrzeni publicznej miasta*, Wyd. PG, Gdańsk 2006. Ta ostatnia pozycja jest na pewno Doktorantowi znana, ponieważ na str.254 przywołuje pojęcie *tematyzacji*, wprowadzone do urbanistycznego dyskursu naukowego w Polsce właśnie przez P. Lorensa. Recenzent ma nadzieję, że większość z tych pozycji nie jest obca dla Pana mgra Waszczuka, co przebijają z treści pracy, jednak nie zostało to w dostateczny sposób udowodnione na kartach dysertacji doktorskiej. Brak też odwołań do jakichkolwiek prac doktorskich obronionych w ostatnich kilkunastu latach w polskich uczelniach architektonicznych, z których przynajmniej kilka dotyczyło bezpośrednio lub pośrednio rewitalizacji terenów poportowych, albo innych spośród licznych omawianych przez Doktoranta zjawisk- by wymienić tylko dwie obronione w Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej: *Przestrzeń publiczna nadbrzeżnej krawędzi miasta. Na podstawie transformacji nadbrzeży w wybranych miastach europejskich*, praca doktorska A. Wójcik, pod kierunkiem prof. J. Gyurkovicha, z roku 2008 (gdzie omówiono bardzo szeroko, chociaż pod nieco innym kątem, przywoływane także ponownie po 10 latach w pracy Pana Waszczuka tereny przemysłowe w Londynie, Hamburgu i Gdańsku); czy *Przeobrażenia i wielopostaciowość współczesnych przestrzeni publicznych*, praca doktorska D. Wantuch- Matla pod kierunkiem prof. W. Kosiń-

skiego z 2013 roku (gdzie przedstawiono typologię współczesnych przestrzeni publicznych, w tym także kształtowanych w poportowej strefie Londynu, czy *Hafen City* w Hamburgu).

W dobie internetu nie jest problemem dotarcie do tych wszystkich źródeł- jeśli nie online, to przynajmniej poprzez wypożyczalnię międzybiblioteczną Biblioteki Politechniki Warszawskiej. Doktorant powinien być na bieżąco aktualizować stan badań nad dotyczącymi jego problematyki publikacjami i innego typu opracowaniami (przynajmniej w wymiarze krajowym). Zastosowanie tylko 32 przypisów harwardzkich (i brak jakichkolwiek innych) na ponad 240 stronach merytorycznego tekstu pracy jest czymś bardzo rzadko spotykanym w dysertacjach doktorskich (taka ilość przypisów jest odpowiednia raczej dla 7-8 stronicowego artykułu w renomowanym czasopiśmie naukowym). W rozdziale drugim i trzecim spotykamy bowiem całe strony bardzo szczegółowych danych dotyczących najpierw historii, struktury socjologicznej, politycznej i ekonomicznej omawianych obszarów, a następnie procesów ich przekształcania bez podania jakiegokolwiek źródła, z którego Doktorant czerpał wiedzę na dany temat. Jest to co najmniej poważnym niedopatrzeniem, zwłaszcza, że wiele źródeł znajduje się w bibliografii (pomimo wykazanych powyżej braków), a Doktorant kilkakrotnie deklaruje odniesienia do badań naukowych i pozycji literaturowych nie czyniąc takowych (np. str.13,69,150,170). Nie jest jednak zadaniem recenzentów, ale właśnie Doktoranta przyporządkowanie tych źródeł bibliograficznych do prezentowanych w tekście pracy opisów.

Przytoczone uwagi świadczą z jednej strony o wiele szerszym, niż sugerowałaby bibliografia, przebadaniu tematu przez Doktoranta (co jest niewątpliwie pozytywne dla pracy). Z drugiej strony natomiast potwierdzają przypuszczenia o nienależytej staranności w końcowym opracowaniu powstającej zapewne przez wiele lat (str.13) pracy doktorskiej, co odbiło się w warstwie edytorskiej pracy, ale także niestety osłabia jej wartość merytoryczną jako rzetelnego opracowania naukowego. Zebranie i usystematyzowanie tego bogatego materiału źródłowego w formie „Stanu badań”, zniwelowałoby zapewne częściowo to negatywne wrażenie.

Niestety wiele z zamieszczonych ilustracji nie zostało omówionych w tekście, a wiele planów pozbawionych jest legendy (np. rys.3.1.str.98) lub jest ona całkowicie nieczytelna (rys.3.8 str.129; rys.4.22.str.207; rysunki 4.23 i 4.24 str.208; rysunki.4.25 i 4.26 str.211; rys.4.28 str.214 i kilka innych). W autorskich schematach obrazujących rozmieszczenie omawianych obszarów w kontekście granic administracyjnych miast (rysunki: 2.39; 2.44; 2.49; 3.14; 3.18; 4.15; 4.36) brakuje, zdaniem recenzenta, odniesień do centrum – lub centrów w układach policentrycznych- miasta. Pomogłoby to w zrozumieniu znaczenia, jakie

zdegradowane (i poddawane procesom rewitalizacji) obszary mają w strukturze urbanistycznej całości miasta.

Na stronach 83 i 84, omawiając w kontekście Hamburga *przyczyny degradacji miast w okresie po zjednoczeniu Niemiec* , Doktorant dużo uwagi poświęca opisom degradacji i wyludniania się wielkopłytowych osiedli mieszkaniowych w NRD. Nie wykazuje przy tym żadnych związków tej problematyki z omawianym obszarem Hafen City. Jak wiemy, Hamburg nigdy nie leżał w NRD.

Pośród wielu zalet dysertacji należy wymienić przede wszystkim jasno nakreślony cel badawczy (str.11), który został z powodzeniem zrealizowany podczas prowadzonej w pracy narracji- zwłaszcza w rozdziale 4. Pan mgr Tomasz Waszczuk postawił aż siedem hipotez badawczych (str.12), z których większość udało mu się udowodnić, co zostało odzwierciedlone we wnioskach (str.255). Za najbardziej wartościowe konkluzje pracy recenzent uznaje trzy następujące:

1. Sukces rewitalizacyjny obejmuje przestrzeń całego miasta w przeciwieństwie do iluzji rewitalizacji – co Doktorant doskonale omówił chociażby na przykładzie tzw. *efektu Bilbao* i prób jego powierzchownej implementacji w innych miastach. Miasto jest bowiem całością i wszystkie jego systemy powinny wspólnie budować dobrze funkcjonujący organizm. Zmiana wiodącej funkcji znacznego obszaru miasta może doprowadzić do jego upadku, z którego bardzo trudno jest się podźwignąć (Detroit). Zatem rewitalizacja zdegradowanego obszaru powinna przyczyniać się do zmiany postrzegania miasta jako całości, dzięki wielokierunkowym i wielobranżowym działaniom- nie tylko urbanistycznym i architektonicznym (Londyn, Hamburg, Bilbao).

2. Możliwa jest adaptacja zachodnioeuropejskich i amerykańskich pomysłów przekształceń do warunków polskich (polskie miasta po przemianach 1989 r.) - co przebiega z całego tekstu pracy, Doktorant słusznie zwraca też uwagę na niebezpieczeństwa związane z bezkrytycznym kopiowaniem obcych wzorców i konieczności odniesienia się do lokalnej tradycji przemysłowej i zachowanego dziedzictwa, czego sztandarowym na skalę kraju przykładem jest omówiony obszar Młodego Miasta w Gdańsku

3. Przed przystąpieniem do inwestycji w obszarze zdegradowanym konieczne jest określenie zasad przekształceń krajobrazu miejskiego - odpowiedni dobór przykładów zagranicznych i krajowych i ich wnikliwa analiza, pozwoliły Doktorantowi sformułować taki wniosek, udowadniając kolejną z postawionych w pracy hipotez badawczych.

W toku wywodu naukowego prowadzonego w trzech rozdziałach merytorycznych dysertacji podsumowanych wnioskami, Doktorant zawarł bardzo wiele trafnych spostrzeżeń, związanych z wieloma wątkami podjętymi w dysertacji dzięki postawieniu aż siedmiu hipotez badawczych. Za szczególnie wartościowe recenzent uznaje dokonane podczas wyjazdów studialnych i przedstawione w rozprawie doktorskiej obserwacje dotyczące przekształceń zdegradowanych terenów poprzemysłowych w miastach Europy Zachodniej, które zostały poparte także ujęciami tabelarycznymi. Zwłaszcza bogate i inspirujące są opisy przekształceń, jakie dokonały się i wciąż mają miejsce w Londynie i w Bilbao, będącym obecnie – po częściowej rewitalizacji- jedną z sześciu najważniejszych metropolii hiszpańskich. Badania przeprowadzone przez Doktoranta *in situ* wzbogaciły stan wiedzy na temat metod i efektów procesów rewitalizacyjnych w tych ośrodkach. Równie szczegółowo i profesjonalnie prezentuje się opis procesów towarzyszących rewitalizacji Młodego Miasta w Gdańsku. Na tym tle Doktorant zawarł wiele trafnych obserwacji dotyczących porównania zachodnich systemów planistycznych i tamtejszych przykładów *dobrych praktyk planistycznych* z prawodawstwem planistycznym i praktyką planistyczną w Polsce (zwłaszcza w poświęconym temu rozdziale 4.2. str. 171-177), przywołując nazwy i cele podstawowych dokumentów planistycznych UE (str.177-180), chociaż wciąż bez przywołania odnośników bibliograficznych do tychże dokumentów.

4. Podsumowanie, uwagi

Wnikliwa, kilkukrotna lektura dysertacji doktorskiej Pana mgr inż.arch. Tomasza Waszczuka pt. „*Przekształcenia zdegradowanych terenów poprzemysłowych zlokalizowanych przy zbiornikach wodnych a obraz miasta. Studia wybranych przykładów rozwiązań w państwach Europy Zachodniej i USA – adaptacja do polskich warunków*” pozwala recenzentowi stwierdzić, iż nosi ona znamiona opracowania naukowego. Problem jest wciąż aktualny , pomimo wielu istniejących opracowań (w tym wspomnianych w recenzji), a ujęcie go przez Doktoranta intrygujące, chociaż nie do końca czytelne poprzez liczne zaniedbania i błędy edytorskie.

Szereg uwag, głosów polemicznych i pytań do Doktoranta, zostało zawartych w poprzednich punktach recenzji. Spośród nich, chciałbym tutaj przywołać jedynie kilka najpoważniejszych zastrzeżeń, które mają wpływ na całościowy odbiór i ocenę rozprawy doktorskiej:

- braki w warsztacie naukowym dysertacji (braki w bibliografii, brak wielu koniecznych przypisów i odwołań do pozycji literaturowych, dokumentów planistycznych, ustaw i innych opracowań - chociażby w założonym w pracy systemie harwardzkim)

- zbytnie rozbudowanie opisów historycznych wydarzeń i procesów społeczno-ekonomicznych kosztem opisów struktury urbanistycznej, którą te procesy zrodziły
- zbyt ogólnikowe potraktowanie niektórych spośród przykładów (w warstwie historycznej- części I – Hamburga i Bilbao; spośród przykładów polskich- Elbląga, którego opis sięgający czasów średniowiecza nie do końca odnosi się do funkcjonowania miasta po rewolucjach przemysłowych)
- prośba o wyjaśnienie podczas obrony elementów aplikacyjnych dysertacji, w postaci ogólnych zasad które mogłyby być zastosowane dla przekształceń nadwodnych terenów poprzemysłowych w innych niż Gdańsk i Elbląg miastach polskich

5. Konkluzja

W konkluzji recenzent pragnie podkreślić, że Doktorant w sposób dostateczny oprowadził warsztat naukowy i wykazał się ogólną wiedzą teoretyczną w dyscyplinie naukowej architektura i urbanistyka. Za szczególnie cenne można uznać podjęte w pracy próby porównania europejskich i amerykańskich systemów planistycznych z przepisami i praktykami obowiązującymi w Polsce. Przeprowadzony w pracy wywód pozwolił zrealizować cel badawczy pracy oraz udowodnić większość z postawionych hipotez badawczych w postaci przedstawionych wniosków.

Recenzent stwierdza niniejszym spełnienie przez Pana mgr inż.arch. Tomasza Waszczuka w rozprawie doktorskiej pt. *„Przekształcenia zdegradowanych terenów poprzemysłowych zlokalizowanych przy zbiornikach wodnych a obraz miasta. Studia wybranych przykładów rozwiązań w państwach Europy Zachodniej i USA – adaptacja do polskich warunków”* w sposób wystarczający merytorycznych kryteriów i wymogów wynikających z Ustawy o Stopniach Naukowych i Tytule Naukowym, z dnia 14.03.2003 roku, wraz z późniejszymi zmianami (Dz. U. z 27.09.2017 r. poz. 1789), oraz stosownych Rozporządzeń MNiSzW i tym samym wnosi do Dziekana i Rady Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej o kontynuację procedury, przyjęcie rozprawy doktorskiej i dopuszczenie Pana mgr inż.arch. Tomasza Waszczuka do publicznej obrony.

Kraków, 08.04.2018

dr hab.inż.arch. Mateusz Gyurkovich